

Полевікова О.Б., Лінтварьова А.Д. Спадщина М.Монтессорі як теоретичне підґрунтя реалізації наступності мовної освіти дітей 5-7 років // Сучасні проблеми дошкільної та початкової освіти у системі суспільних трансформаційних процесів: збірник матеріалів всеукраїнської інтерактивної науково-практичної конференції (18-20 лютого 2019 року, Херсонський державний університет). – Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2019. – С.84-87.

УДК 371.1.42

Лінтварьова А.Д., Полевікова О.Б.

м.Херсон, Україна

СПАДЩИНА М. МОНТЕССОРІ ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ 5-7 РОКІВ

Із розвитком української державності, відродженням національної самобутності, проголошенням курсу на інтеграцію в Європейський освітянський простір виникає необхідність глибокого переосмислення спадщини педагогів минулого, визнаних класиками світової педагогіки, з метою неупередженої, об'єктивної оцінки їхніх педагогічних надбань, поглядів, переконань та використання їх у сучасній дошкільній лінгводидактиці.

Дослідженням педагогічної спадщини М. Монтессорі займалася значна кількість як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Різні аспекти виховної системи відомого італійського педагога М. Монтессорі, її педагогічна діяльність аналізується в широкому спектрі наукових публікацій вітчизняних вчених, педагогів (А. Андрушко, В. Горюнова, І. Дичківська, Б. Жебровський, В. Золотоверх, Н. Кравець, Т. Михальчук, Т. Мостова, Т. Поніманська, Н. Прибильська, О. Савченко, К. Стрюк). Система М. Монтессорі розкривається у працях провідних учених Росії в галузі педагогіки, психології (Т. Афанасьева, М. Богуславський, С. Володін, Д. Сороков, М. Сорокова, С. Сумнітельна, К. Сумнітельний, М. Якімова) та представників зарубіжної наукової школи (Г. Кольберг-Шредер, Р. Крамер, П. Лілард, Е. Стендінг, Д. Фішер, Е. Хейнсток, Т. Хелбруг).

Надзвичайно актуальними у педагогічній спадщині М. Монтессорі є питання, пов'язані з готовністю дітей до шкільного навчання, зокрема – проблема навчання грамоти.

Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», спрямованими на модернізацію дошкільної та початкової освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології навчання дітей[2, с.142].

Вплив навчання грамоти на виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків (А.Я.Каменський,М.Монтессорі, С.Ф.Русова, В.О.Сухомлинський,К.Д.Ушинський та ін.), психологів (Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, Д.Б.Ельконін, С.Л.Рубінштейн та ін.), сучасних педагогів (Л.В.Артемова, А.М.Богущ, Р.І.Жуковська, В.Г.Захарченко, Т.О.Маркова, О.І.Сорокіна, Г.С.Швайко, К.І.Щербакова та ін.)[2].

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.Своєчасний і якісний розвиток мовлення – важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти.

Марія Монтессорі створила оригінальну методику навчання грамоти, побудовану за принципом самонавчання з використанням розробленої нею системи оригінального дидактичного матеріалу для дітей трьох-п'яти років.

За М.Монтессорі, навичка читати, як інтелектуальний акт, є вищим ступенем розвитку чуттєвого сприймання у дітей, а навичка писати – акт, у якому переважають психомоторні механізми. Тому вона і вирішила вчити дітей обмацувати пальцями контури букв абетки для підготовки руки дитини до письма [5, с.51].

Дидактичний матеріал Монтессорі, розрахований на підготовку до письма рукопису, спрямований на: а) розвиток м'язового(мускульного) механізму руки; б) зміцнення «м'язової пам'яті рухів», щонеобхідні для написання літер.

Перша група складається з геометричних втулок і контурних трафаретів птахів, звірів тощо, які призначені для обведення і заштриховування кольоровим олівцями з метою розвитку хроматичного (колірного) чуття.

Другу групу матеріалів складають літери, вирізані з наждакового паперу, наклеєні на картон (6-8 см рядкові й 12-16 см прописні) [1, с.44]. Щоб правильно написати літери, дитина має обмацати в означеному їй напрямку наждакову літеру і таким чином запам'ятати рухи, пов'язані з її написанням і звуковою назвою.

Навчання письма передували вправи на розвиток руки дитини з метою навчити її «писати без писання». Дітей учили володіти знаряддям письма – ручкою. Ознайомлення з літерою здійснювалося в ігровій формі за допомогою різних аналізаторів: зору, дотику, слуху і м'язового чуття (наприклад, діти відрізняли знайомі літери із заплющеними очима) [4, с.46].

Грунтуючись на принципі самонавчання, Монтессорі радила не виправляти помилок дітей, а дати можливість дитині виправити їх самостійно. Для цього дитині давали вкладки для штрихування та літери для обмацування, пропонували повторити і попередні вправи до письма.

На думку М. Монтессорі, мова є одночасно наслідком і основою соціального життя людей, засобом «спільного мислення». Дитячий розум має унікальну властивість – невпинно сприймати і фіксувати навколишню дійсність, зокрема й мову. Збагачення словникового запасу вимагає систематизації отриманої дитиною інформації [1, с.20].

Важливою відмінною рисою підходу Монтессорі до навчання грамоти є те, що діти спочатку вчать писати, а потім читати. «Досвід навчив мене ясно бачити різницю між письмом і читанням. Крім того, він довів мені, що обидва процеси відбуваються не одночасно. Навіть якщо це суперечить упередженням, що накопичилися в нашому досвіді, письмо все ж передре читанням» [3, с.275].

Монтессорі не вважала читання механічним відтворенням звуків, що відповідають написаним або надрукованим буквам, якщо їх зміст залишався дитині не зрозумілим. Дитина читає лише тоді, коли розуміє зміст

надрукованого слова, заздалегідь його не знаючи. Читаючи дитина інтерпретує чужі думки, а пишучи свої.

Для успішного мовленнєвого розвитку дитини доречно створити такі умови, в яких у неї виникне бажання контактувати з оточенням. Монтессорі-середовище сприяє швидкому налагодженню довірливих стосунків між дітьми і педагогом, формуванню стійкого інтересу до дидактичного матеріалу і потреби спілкування. При цьому традиційні мовленнєві заняття у системі М. Монтессорі відсутні, мовлення розвивається природно, у процесі взаємодії із середовищем. Видатний педагог наголошувала: «Розвиток виразного мовлення відбувається в період між 2 і 7 роками. Це – вік сприйняття, у якому увага дитини мимоволі спрямовується на навколишні предмети, а пам'ять характеризується особливою чіткістю» [1, с.21-22].

У зоні мовленнєвого розвитку – дібраний матеріал, що сприяє розширенню і збагаченню словникового запасу дітей, удосконаленню, закріпленню навичок читання та письма. Оскільки розвиток мовлення взаємодіє з розвитком дрібної моторики рук, різноманітні матеріали та посібники спрямовані саме на удосконалення дрібної моторики, масажу пальців. Класифікації понять сприяють спеціальні набори, що містять карти із зображенням одиничних предметів або живих істот і карту для узагальнення понять. Узагальнюючі поняття умовно поділяються на три великі групи: рослини, тварини, людина. Набори карт виготовляють відповідно для понять кожної групи із зеленим, червоним і жовтим кантом, що полегшує роботу як дитині, так і педагогу [3, с.4-5].

Методика читання за системою М.Монтессорі складається з інтуїтивного читання, коли дитина може прочитати слова з опорою на предмет або малюнок; читання з предметами з оточуючого середовища, коли дитина має прочитати назву предмета і покласти поряд із ним картку зі словом; класифікації при читанні за допомогою матеріалу, що складається з подвійного набору карток: малюнки, слова-підписи до них на окремих картках, а також контрольні картки з такими ж малюнками і підписами.

Відмінність письма від читання полягає в тому, що на письмі задіяна моторика. Діти 3-4 років знаходяться в сенситивному періоді розвитку та вдосконалення рухів, а також оволодіння первинними моторними навичками, що необхідні на письмі. Читання уявляє з себе досить складний інтелектуальний процес. «Залишається сказати, що письмо, як би є фактом, при якому переважають психомоторні механізми у той як читання – чиста робота розуму» [1, с.39-43]. Письмо легше читання, оскільки не потребує від дитини занадто великих інтелектуальних витрат, тому у Монтесорі воно передує читанню.

Дитина, яка вміє писати, зазначала М. Монтесорі, має хорошу базу для навчання читання.

Якщо дитина навчилася читати слова та речення, можна переходити до читання текстів. Для цього існують серії матеріалів «Визначення», у яких подається нова цікава інформація природно-наукового змісту про структуру предметів, їх призначення, про будову рослин, тварин, їх життя тощо. Тексти супроводжуються ілюстраціями [5, с.49].

У ході аналізу ми дійшли висновків, що важливою відмінною рисою підходу Монтесорі є те, що діти спочатку вчилися писати, а потім читати. Монтесорі не вважала читання механічним відтворенням звуків, що відповідають написаним або надрукованим буквам, якщо їх зміст залишався дитині не зрозумілим. Дитина читає лише тоді, коли розуміє зміст надрукованого слова, заздалегідь його не знаючи. Читаючи, дитина інтерпретує чужі думки, а пишучи – свої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогіка Марії Монтесорі: навчальний посібник / М. Чепіль, Н. Дудник. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2017. – 272 с.
2. Полєвікова О.Б. Аналіз методичних підходів до мовної освіти дітей у контексті словоцентризму / О.Б. Полєвікова // Педагогічні науки: [зб. наук. праць / ред. В.Л.Федяєва]. – Херсон, 2017. – Вип. 75. – С.141-146.

3. Система М. Монтессорі : теорія та практика : навч.посібник для студ. виш. навч. закладу / М.Г.Сорокова. – 3-е вид., стер. – М. :Видавничий центр «Академія», 2006. – 384 с.

4. Хейнсток Елізабет. Основи Монтессорі (вибрані сторінки) // Українська освіта. Чому Марія Монтессорі? /За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко/ – К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. – С.45–57.

5. Хилтунен Е. ДетиМонтессори : книга для педагогов и родителей / Е. Хилтунен. – М. : Астрель : АСТ, 2008. –188 с.